

ครูในโรงเรียนแพทย์ กับ นักสรีรโวลินบนหลังคา

วิศิษฎ์ สติปรีชา*

คำพูดที่ว่า “ในหมู่บ้านชนบทนี้ทุกคนเปรียบเสมือนนักสรีรโวลินบนหลังคา ต้องพยายามสรีให้ไพเราะที่สุดโดยไม่ให้ตกลงมาจากหลังคา.....” จาก Fiddler on the roof ซึ่งดัดแปลงมาจากเรื่องของ Sholem Aleichem นั้นเป็นคำพูดที่แฝงไว้ซึ่งปรัชญาอันลึกล้ำ เสียงไวโอลินอันเร้าใจจากฝีมือของ Isaac Stern นักไวโอลินผู้ลือนามคล้ายกับ จะบอกว่าการดำรงชีวิตเป็นศิลปะอันสูงส่ง

ในโรงเรียนแพทย์ทุกแห่งมักจะมีผู้กล่าวถึงเสมอในเรื่องการดูแลรักษาผู้ป่วย การสอน และการวิจัยทั้งสามสิ่งนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเครื่องบอกความเจริญของสถาบัน^{1,2}

แต่ที่จริงแล้วการดูแลรักษาผู้ป่วยที่ตื้นอกจากจะอาศัยความรู้ในวิชาแพทย์ที่เพียงพอแล้วยังต้องอาศัยศิลปะของการเป็นแพทย์ซึ่งดูจะเป็นสิ่งซึ่งมีความสำคัญเหนือกว่า ความสามารถในการปฏิบัติให้เกิดความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างแพทย์ ความเจ็บไข้ ผู้ป่วย และญาติผู้ป่วย เป็นศิลปะอันสูง ทำให้แพทย์ได้รับการยกย่องนับถือ และทำให้อาชีพแพทย์เป็นอาชีพที่มีเกียรติ การมีปิยวาจา การให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย การแผ่เมตตาจากใจจริง เป็นสิ่งที่ควรแก่การปฏิบัติ เป็นการกระทำที่ยังความอบอุ่นทางใจแก่ผู้ป่วย และช่วยบรรเทา

ความเจ็บไข้อย่างมาก เครื่องวิद्यสามารถรับคลื่นส่งจากสถานีได้นั้นได้ ผู้ป่วยก็สามารถรับพลังจิตแห่งความเมตตาจากแพทย์ณที่นั้น ศิลปะของการเป็นแพทย์จึงเป็นสิ่งที่ดงามเหลือเกิน เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ในปัจจุบันนี้ ความสัมพันธ์โดยทั่วไปอยู่ระหว่างแพทย์กับความเจ็บไข้เป็นส่วนใหญ่ ผู้ป่วยมักไม่ได้รับคำอธิบายถึงความเจ็บไข้ของเขาภายหลังที่ได้รับการตรวจจากแพทย์แล้ว เขาเพียงแต่ได้รับยารักษาโรคเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม การที่มีจำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้น และจำนวนผู้ป่วยซึ่งมากขึ้นอย่างล้นเหลือ ประกอบกับการที่แพทย์โดยแท้จริงก็คือสามัญชนซึ่งยังมีกิเลสและความอ่อนไหวของอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและสังคม ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์และผู้ป่วยเป็นไปในรูปของเครื่องจักรและบางครั้งอาจเป็นไปในรูปของการค้า

เป็นที่ทราบกันดีว่าวิชาแพทย์นั้น ก้าวหน้าอยู่เสมอ ความรู้ทางแพทย์หากไม่ได้ขวนขวายหาเพิ่มเติมจะลดลงเหลือประมาณครึ่งหนึ่งภายในระยะเวลา 5 ปีหรือน้อยกว่านั้น³ การแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอจึงมีความสำคัญมาก การทดสอบความรู้ของแพทย์อยู่เป็นครั้งคราวนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ความรู้ของแพทย์ทันสมัยอยู่

* หน่วยไต แผนกอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสมอ⁴ ผลที่ได้ก็คือผู้ป่วยได้รับการรักษาโรคในระดับมาตรฐาน การที่แพทย์มีผู้ป่วยในความดูแลมากทำให้ขาดเวลาในการแสวงหาความรู้ ผลก็คือความเสื่อมในด้านวิชาการ แต่แพทย์ได้รับผลดีทางเศรษฐกิจ และชื่อเสียงในสังคมนอกวงการแพทย์ ยังมีชื่อเสียงมากขึ้นเท่าใดความเสื่อมในวิชาการก็มากขึ้นเท่านั้น เป็นภาวะที่น่าวิตกอย่างยิ่ง แต่การที่แพทย์จะปฏิบัติตนเพื่อรักษาสมดุลระหว่างการรักษาผู้ป่วย และการแสวงหาวิชาการก็เป็นสิ่งซึ่งไม่่ง่ายนักโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมอันแคบของประเทศไทย ใครเล่าจะสามารถปฏิเสธการรักษาผู้ป่วยโดยอ้างว่ากลัววิชาการจะเสื่อมการเป็นแพทย์ที่ดีจึงยาก

การสอนวิชาแพทย์ให้ได้ผลดีก็เป็นสิ่งซึ่งยากเช่นกัน โดยแท้จริงแล้วครูในโรงเรียนแพทย์คือแพทย์ผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นครูมิใช่เป็นครูผู้ซึ่งรู้วิชาแพทย์ ความรู้ในด้านแพทยศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการสอน และการดัดแปลงหลักสูตรให้เหมาะสม ตลอดจนการสร้างบรรยากาศให้เกิดความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างครูและนักเรียน นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยให้การสอนวิชาแพทย์บรรลุผลตามความมุ่งหมาย อย่างไรก็ตามการปรับปรุงตัวผู้สอนเองก็นับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อน ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะมีความสนใจอยู่ตลอดเวลาที่สอน แม้จะสอนภายหลังอาหารกลางวันก็ไม่มีผู้ใดนั่งหลับ ทำอย่างไรจึงจะปลุกฝังให้ความสนใจนั้นมิอยู่ตลอดไป ความสามารถของนายแพทย์ ในการแสดงปาฐกถา

เรื่องเกี่ยวกับกลไกของการขับกรดออกจากร่างกาย ซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจยากต่อที่ประชุมโรคไตระหว่างชาติ ณ กรุงสต็อกโฮล์ม⁵ โดยไม่มีการอ่านบทความที่เตรียมมา และไม่มีการฉายภาพประกอบ แต่สามารถสกดผู้ฟังในห้องประชุมใหญ่ให้ตื่นตื้นสนใจและเข้าใจนั้นเป็นการแสดงออกซึ่งศิลปะของการเป็นครูอันสูงสุด เป็นความสามารถที่น่าทึ่งและประทับใจ การกระทำเช่นนี้ต้องอาศัยความรู้แจ้งในวิชาการ ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีประสบการณ์สูง และที่สำคัญที่สุดคือความเป็นนักแสดงอันเป็นพรสวรรค์ซึ่งยากที่จะปลุกฝัง ความรู้ในด้านครุศาสตร์อย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอสำหรับการเป็นครูที่ดี การเป็นครูนั้นสามารถฝึกฝนได้ แต่ผู้ที่เป็นครูที่ดีคือผู้ที่เกิดมาเพื่อการเป็นครู

การวิจัยในการแพทย์นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นการแสวงหาความรู้ใหม่อันจะนำมาซึ่งความก้าวหน้าในการแพทย์ สำหรับโรงเรียนแพทย์ซึ่งต้องเป็นผู้นำในด้านวิชาการ การวิจัยยังมีความสำคัญมาก การวิจัยต้องมีรากฐานจากความอยากรู้ โดยอาศัยความรู้รากฐานอันกว้างขวาง ความมีระเบียบในการทำงาน การวางแผนที่ดี ความละเอียดถี่ถ้วน ความอดทน และการสนับสนุนในด้านทุนทรัพย์ เนื่องจากการวิจัยทางแพทย์ส่วนหนึ่งทำกับผู้ป่วยจึงต้องอาศัยจริยธรรมประกอบด้วย⁶ การวิจัยต้องมีขอบเขตในความปลอดภัยของผู้ป่วย การที่มีทุนวิจัยน้อย และการขาดบรรยากาศของการวิจัยทำให้การวิจัยในประเทศไทยเป็นไปด้วยความ

ลำบาก แต่ก็มีได้หมายความว่าทำการวิจัยไม่ได้ การทำวิจัยต้องอาศัยผู้ที่มีใจรักจริง ๆ ผู้ที่ร่วมทำการวิจัยนอกจากจะต้องมีความสนใจร่วมกันแล้วยังต้องอาศัยความสัมพันธ์อันดีกันเป็นปัจจัยสำคัญ ความสนใจร่วมกันอย่างเดียวไม่อาจช่วยให้การวิจัยบรรลุความสำเร็จได้ เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ประกอบการวิจัยมีจำกัดบางครั้งการวิจัยต้องกระทำร่วมกับสถาบันอื่น ต้องอาศัยการติดต่ออย่างใกล้ชิดอยู่เสมอกับผู้ร่วมงานต่างสถาบันเพื่อที่จะรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีไว้ การกระทำเช่นนี้แม้จะเป็นการเสียเวลามากมาย แต่ก็มีผลจำเป็นอย่างยิ่งถ้าต้องการให้การวิจัยดำเนินไปด้วยดี ปัญหาอีกข้อหนึ่งที่นักวิจัยต้องเผชิญได้แก่การวิเคราะห์ผลภายหลังการวิจัยและเขียนลงในวารสารการแพทย์ซึ่งเป็นที่รับรองในวงการแพทย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งวารสารต่างประเทศ การวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ย่อมไร้ความหมาย ในการส่งเรื่องลงพิมพ์บางครั้งบรรณาธิการก็รับเรื่องบางครั้งก็ส่งกลับมาเพื่อแก้ไข บางครั้งก็อาจไม่ยอมรับลงพิมพ์ให้เลย ต้องมาเรียบเรียงแก้ไขกันใหม่ ผู้ที่ไม่มีความอดทนก็เกิดความท้อแท้ โดยทั่วไปแล้วการทำงานให้บรรลุถึงความสำเร็จต้องอาศัยอิทธิบาทธรรมเป็นรากฐาน แต่การวิจัยต้องอาศัยอิทธิบาทธรรมมากที่สุด การวิจัยจึงยาก

ถ้าจะเปรียบโรงเรียนแพทย์เสมือนม้านั่งสามขา โดยแต่ละขาได้แก่ การดูแลรักษาผู้ป่วย การสอนวิชาแพทย์ และการวิจัย 7 ความสำคัญของแต่ละขาก็มิได้ยิ่งหย่อนกว่ากันเลย ม้านั่งที่มั่นคงต้อง

ประกอบด้วยขาสามขาซึ่งยาวเท่ากันและมีความแข็งแรงเท่า ๆ กัน ถ้าขาหนึ่งขาใดสั้นและไม่แข็งแรงม้านั่งนั้นก็คลอนแคลน ครูในโรงเรียนแพทย์ก็ควรจะแบ่งเวลาให้พอเหมาะสำหรับการดูแลรักษา การสอนและการวิจัยโดยให้ทั้งสามสิ่งนี้อยู่ในสภาพสมดุลซึ่งกันและกัน ในด้านทฤษฎีแล้วดูสวยงาม แต่ในด้านปฏิบัติเป็นสิ่งซึ่งกระทำได้ยาก ครูแพทย์จะต้องเห็นดีเห็นอยู่อย่างยิ่ง ฉะนั้นถ้าครูที่ดีในโรงเรียนแพทย์จะต้องเป็นแพทย์ที่ดี เป็นผู้สอนได้ดี เป็นนักวิจัยที่ดี ชำในบางกรณีต้องเป็นนักบริหาร และมีการสังคมดี การเป็นครูที่ดีในโรงเรียนแพทย์ก็ดูไม่แตกต่างกับนักสรีรโวลินบนหลังคา ต้องพยายามสรีรโวลินให้ไพเราะที่สุด พร้อมทั้งพยายามทรงตัวมิให้ตกมาจากหลังคาด้วย บางทีอาจจะเป็นนักสรีรโวลินบนหลังคาจากเสียด้วยซ้ำ

เอกสารอ้างอิง

1. Bogdonoff MD : Medicine : Focal point among the sciences. Clin Res 13:361-5, 65
2. Fromeyer WB Jr : Recertification. A status report. Bull Am Coll Phys 14:475-6, 73
3. Katz J : The regulation of human research—reflections and proposals. Clin Res 21:785-91, 73
4. Papper S : Even stools change. Clin Res 22:4-9, 74
5. Relman AS : The control of acid excretion. Proc 4th Int Cong Nephrol, Stockholm, 1969, pp 175-80
6. Rosenow EC Jr : Assurance of quality by knowledge and performance or how else. Bull Am Coll Phys 14:348-50, 73
7. Wagner HN : The new challenge. Clin Res 16: 411-3, 68